مشارکت محلی، ستون فقرات زندگی دوباره دریاچه ارومیه

اجرای طرح الگوسازی مشارکت جوامع محلی در ۱۲روستای آذربایجان غربی، نویدبخش روزهای خوش و احیای دریاچه است

گزارش یک
حوریه ملکی

دریاچه ارومیه، نگین فیروزه‌ای آذربایجان، پس از سال‌ها رنج و خشکی، اکنون با بارش‌های امیدبخش بهار ۱۴۰۵ و همت والای جوامع محلی، نفسی تازه کشیده است. تراز آب این تالاب بین‌المللی با افزایش چشمگیر، بارقه‌های امید را در دل دوستداران محیط زیست و مردم منطقه روشن کرده است. این تحول مبارک، نه تنها نتیجه سخاوت طبیعت، بلکه ثمره اجرای موفق طرح الگوسازی مشارکت جوامع محلی در احیای دریاچه ارومیه است که در ۱۲ روستا به صورت پایلوت در حال اجراست. این پروژه که با هدف کاهش مصرف منابع آبی و نهاده‌های کشاورزی و تقویت نقش مردم در روند احیا طراحی شده، نشان‌دهنده یک رویکرد جامع و پایدار است. در کنار این تلاش‌ها، مسدودسازی چاه‌های غیرمجاز اطراف دریاچه و تداوم قدرتمند طرح‌های احیا، نویدبخش بازگشتی غرورآفرین برای این اکوسیستم حیاتی است. «حال دریاچه که خوب شود، حال ایران خوب می‌شود»؛ این جمله اکنون بیش از هر زمان دیگری مصداق پیدا کرده و اراده ملی برای حفظ این میراث گرانبها را به نمایش می‌گذارد. مردم محلی با آغوش باز به استقبال این طرح‌ها رفته‌اند و به یقین، مشارکت آنان ضامن تداوم این مسیر سبز خواهد بود.

در قلب تلاش‌های احیای دریاچه ارومیه، رویکردی نوین و پایدار، یعنی جلب مشارکت فعال جوامع محلی قرار گرفته است. این برنامه که بر آموزش و توانمندسازی کشاورزان منطقه تمرکز دارد، نه تنها به کاهش فشار بر منابع آبی کمک می‌کند، بلکه حس مسئولیت‌پذیری جمعی را تقویت می‌نماید.

در همین راستا، رئیس سازمان جهاد کشاورزی آذربایجان‌غربی از اجرای پروژه توسعه الگوسازی مشارکت جوامع محلی از طریق استقرار کشاورزی پایدار در احیای دریاچه ارومیه در این استان خبر داده و با تأکید بر اهداف این طرح می‌گوید: «این طرح با هدف کاهش مصرف منابع آب و نهاده‌های کشاورزی و تقویت نقش جوامع محلی در روند احیای دریاچه در حال اجراست که در چهار شهرستان ارومیه، میاندوآب، شاهین‌دژ و اشنویه و در ۱۲ روستای هدف آغاز شده و به سرعت در حال پیشرفت است. مشارکت سازمان حفاظت محیط زیست و طرح حفاظت از تالاب‌های ایران در این پروژه، ابعاد ملی و بین‌المللی آن را برجسته می‌سازد.»

محمدرضا اصغری به جزئیات اجرایی این طرح اشاره کرده و توضیح می‌دهد: «این پروژه با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست و به نمایندگی طرح حفاظت از تالاب‌های ایران، در چهار شهرستان و ۱۲ روستا اجرا می‌شود.»

او همچنین به ساختار نظارتی و اجرایی این طرح پرداخته و می‌گوید: «اجرای این طرح با نظارت کمیته‌های فنی شهرستان‌ها و از سوی شرکت‌های فنی مهندسی کشاورزی انجام می‌شود و تاکنون ۱۸۰ کشاورز داوطلب در آن مشارکت دارند.»

این موضوع نشان‌دهنده استقبال گسترده کشاورزان از این برنامه و تمایل آنان برای مشارکت در سرنوشت دریاچه ارومیه است. این پروژه با بهره‌گیری از تکنیک‌های کشاورزی پایدار و با تکیه بر آموزش و مشارکت فعال کشاورزان، درصدد کاهش مصرف آب و سایر نهاده‌های کشاورزی در سطح مزرعه است تا ضمن پایداری فعالیت‌های کشاورزی، بستر مناسبی برای مشارکت جوامع محلی در احیای دریاچه ارومیه فراهم شود.

آموزش و توانمندسازی برای کشاورزی پایدار

آموزش، هسته اصلی این طرح مشارکتی است که به کشاورزان کمک می‌کند تا با روش‌های نوین و پایدار، مصرف آب و نهاده‌های کشاورزی را به حداقل برسانند. رئیس سازمان جهاد کشاورزی آذربایجان‌غربی، به اقدامات آموزشی انجام شده گریزی می‌زند و به «جوان» می‌گوید: «در سال زراعی جاری تاکنون ۲۹ کارگاه آموزشی با حضور ۴۸۱ نفر از کشاورزان در زمینه‌های تغذیه گیاهی، مبارزه با آفات و بیماری‌ها، مصرف بهینه آب، خاک‌ورزی حفاظتی و هرس در روستاهای هدف برگزار شده است. این کارگاه‌ها، فرصتی بی‌نظیر برای ارتقای دانش و مهارت‌های کشاورزان فراهم آورده و آنان را به سمت الگوهای کشت با مصرف آب کمتر سوق داده است. علاوه بر آموزش‌های فنی، بخش مهمی از این پروژه به ارتقای آگاهی‌های محیط‌زیستی اختصاص یافته است.»

محمدرضا اصغری از برگزاری ۲۱ کارگاه ارتقای آگاهی‌ها و حساسیت‌های محیط‌زیستی در بخش کشاورزی خبر داده و می‌افزاید: «این کارگاه‌ها با حضور حدود ۵۰۰ نفر از کشاورزان داوطلب و اعضای خانواده‌های آنان در ۱۲ روستای محل اجرای پروژه برگزار شده است. این برنامه‌ها نه تنها کشاورزان، بلکه خانواده‌های آنان را نیز درگیر فرآیند احیا کرده و حس تعلق و مسئولیت‌پذیری را در سطح وسیع‌تری گسترش داده است. نتایج اولیه این طرح، بسیار امیدبخش است.»

این مسئول خاطرنشان می‌کند: «در سال زراعی جاری این پروژه در ۷۷ باغ، ۵۱ مزرعه کشت پاییزه و ۵۲ مزرعه کشت بهاره در حال اجراست و نتایج اولیه آن نشان‌دهنده استقبال مناسب کشاورزان و افزایش مشارکت مردمی در برنامه‌های احیای دریاچه ارومیه است.» این مشارکت فعال مردمی، نویدبخش آینده‌ای روشن برای دریاچه ارومیه و محیط زیست منطقه است.

مسدودسازی چاه‌ها و تأمین آب از سدها

احیای دریاچه ارومیه، نیازمند رویکردی چندوجهی است که علاوه بر مشارکت جوامع محلی، شامل اقدامات سخت‌افزاری و مدیریتی کلان نیز می‌شود. یکی از چالش‌های اساسی در حفظ تراز آبی دریاچه، وجود هزاران حلقه چاه غیرمجاز در اطراف آن است که طی دهه‌های گذشته، سهم قابل توجهی از منابع آب زیرزمینی را به سمت کشاورزی و مصارف دیگر هدایت کرده‌اند. در سال‌های اخیر، با جدیت و قاطعیت بیشتری، طرح مسدودسازی این چاه‌ها آغاز شده و صدها حلقه چاه مسدود گردیده است. این اقدام، به تدریج منجر به بازگشت آب به سفره‌های زیرزمینی و کاهش فشار بر منابع آبی حوضه آبریز دریاچه ارومیه شده است. علاوه بر این، تأمین حقابه زیست‌محیطی دریاچه از طریق رهاسازی آب از سدهای منطقه، به ویژه در فصول پرآب، نقش حیاتی در افزایش تراز آب دریاچه ایفا می‌کند. این سدها، به عنوان ذخایر استراتژیک آب، امکان مدیریت هدفمند جریان آب به سمت دریاچه را فراهم می‌آورند و در کنار بارش‌های مطلوب امسال، به بهبود وضعیت کنونی دریاچه کمک شایانی کرده‌اند.

ادامه این روند و تشدید نظارت بر چاه‌های غیرمجاز، همراه با تخصیص پایدار حقابه از سدها، برای حفظ پویایی و افزایش تراز آب دریاچه ارومیه، ضروری و حیاتی است.

بارش‌ها و تأثیر آن بر تراز آب دریاچه

فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۵ را می‌توان نقطه عطفی در روند احیای دریاچه ارومیه دانست، چراکه میزان بارش‌ها در حوضه آبریز این دریاچه، فراتر از حد انتظار و میانگین بلندمدت بوده است. این سخاوت طبیعت، پس از سال‌ها خشکسالی و نگرانی، جانی دوباره به رگ‌های خشکیده دریاچه بخشیده است.

با توجه به داده‌های موجود از سازمان هواشناسی و مراکز پایش آب، حجم بارندگی در فصول پاییز و زمستان ۱۴۰۴ و بهار ۱۴۰۵، به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته و همین امر، ورودی آب به دریاچه را از طریق رودخانه‌های اصلی و فرعی چندین برابر کرده است. این افزایش ورودی آب، مستقیماً بر تراز دریاچه ارومیه تأثیر گذاشته و منجر به بالا آمدن سطح آب در بسیاری از نقاط شده است.

متخصصان محیط زیست معتقدند که این بارش‌های مناسب، فرصتی طلایی برای تسریع روند احیا فراهم آورده و به اکوسیستم دریاچه کمک کرده تا بخشی از زخم‌های خود را التیام بخشد. تأثیر این بارش‌ها نه تنها در افزایش تراز آب، بلکه در کاهش غلظت نمک و بهبود کیفیت آب نیز مشهود است. تداوم این وضعیت و مدیریت صحیح منابع آب، در کنار طرح‌های مشارکتی و مسدودسازی چاه‌ها، می‌تواند افق روشنی را برای آینده دریاچه ارومیه ترسیم کند.

حال ایران بسته به حال دریاچه

در مجموع، احیای دریاچه ارومیه نه تنها یک چالش زیست‌محیطی، بلکه یک مسئله ملی است که با ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی گره خورده است. تلاش‌های صورت گرفته در سال ۱۴۰۵، به ویژه با افزایش بارش‌ها و اجرای طرح‌های مشارکتی با جوامع محلی، نویدبخش بازگشتی غرورآفرین برای این اکوسیستم حیاتی است.

مسدودسازی چاه‌های غیرمجاز و تأمین آب از سدها، در کنار آگاهی‌بخشی و توانمندسازی کشاورزان، ستون‌های اصلی این فرآیند پیچیده و زمان‌بر هستند. موفقیت در این مسیر، نه تنها به پایداری زیست‌محیطی منطقه کمک می‌کند، بلکه الگویی برای مدیریت پایدار منابع آبی و جلب مشارکت مردمی در سایر نقاط کشور خواهد بود. جمله «حال دریاچه که خوب شود، حال ایران خوب می‌شود» یک واقعیت و حرف دل همه ایرانیان است. دریاچه ارومیه، نمادی از پویایی و حیات است و بازگشت آن به روزهای اوج، به معنای بازگشت امید و سرزندگی به یک ملت است. ادامه این مسیر با عزمی ملی و مشارکت همگانی، می‌تواند این آرزو را به واقعیت تبدیل کند.

خبر کوتاه

اجرای بازسازی و بازتوانی مدارس آسیب‌دیده اصفهان

اصفهان

مدیرکل نوسازی مدارس اصفهان از آغاز بازسازی و بازتوانی ۱۵۰ مرکز آموزشی و فرهنگی در این استان خبر داد.

ناصر فتحی، مدیرکل نوسازی مدارس اصفهان اعلام کرد: از ابتدای جنگ رمضان تا زمان آتش‌بس، ۱۵۰ مدرسه و مرکز فرهنگی آموزشی تحت نظارت آموزش‌وپرورش استان اصفهان دچار خسارت شدند که در ۸۰ درصد از این مراکز، شیشه‌ها و تجهیزات وابسته تخریب شده است.

وی افزود: بازسازی و بازتوانی این مراکز آموزشی و فرهنگی با کمک خیران، گروه‌های جهادی و انجمن مدارس در حال انجام است تا با آغاز شرایط تحصیلی، حضور و امتحانات مهیا شود.

این مسئول با بیان اینکه خسارت به چهار باب از این مدارس بسیار زیاد بوده که باید بازسازی و بهسازی ساختمان صورت بگیرد و مدرسه جایگزین آن مشخص شده است، ادامه داد: در حال حاضر با کمک گروه‌های جهادی، انجمن مدارس، خیرین و مردم، پاکسازی و رفع مشکل مدارس دارای کمترین خسارت در حال انجام است تا خسارت‌های اندک آن جبران و شرایط عادی برای برگزاری کلاس فراهم شود. فتحی گفت: خیرین در اجرای پروژه‌های مدرسه‌سازی و بهبود شرایط مراکز آسیب‌دیده همکاری خواهند کرد و همزمان با رفع مشکلات محیطی‌های تخریبی، فعالیت‌های گذشته ادامه دارد. وی یادآور شد: تجهیز مدارس در آستانه افتتاحیه و بهره‌برداری در دستور کار قرار دارد و با توجه به محدودیت اعتبارات دولتی، خیران در این خصوص نیز همکاری دارند.

کارون در خدمت احیای هور

گزارش ۲
محمدرضا سوری

در سال‌های گذشته، آلودگی ناشی از آتش‌سوزی نیزارهای هورالعظیم موجب می‌شد بسیاری از شهروندان خوزستانی بخش قابل توجهی از زمان خود را در خانه بگذرانند. خروج از منزل در بسیاری از روزها به دلیل شدت آلودگی هوا می‌توانست به مشکلات تنفسی و حتی بستری شدن در مراکز درمانی منجر شود. این وضعیت علاوه بر فشارهای جسمی و روحی بر مردم، خسارت‌های اقتصادی قابل توجهی نیز برای استان به همراه داشت. با این حال بارش‌های قابل توجه طی سال گذشته و ابتدای امسال در بسیاری از استان‌های کشور، به‌ویژه در خوزستان، شرایط را تا حدی تغییر داده است. افزایش میزان بارندگی علاوه بر کاهش آلودگی هوا، موجب شد تالاب خشک هورالعظیم نیز بار دیگر آبگیری شود و شرایط اکولوژیک آن بهبود یابد. در همین راستا فرماندار هویزه از مهار یکی از مهم‌ترین منابع آلودگی هوا در منطقه خبر داد و گفته که با آبگیری بخش عراقی تالاب هورالعظیم، آتش‌سوزی‌ها و انتشار دود که در سال‌های گذشته مشکل‌ساز می‌شد، امسال به‌طور کامل کنترل شده است.

خشکسالی‌های پی‌درپی و تأمین نشدن حق‌آبه تالاب هورالعظیم از مهم‌ترین عواملی بودند که در سال‌های گذشته به خشک شدن بخش‌هایی از این تالاب انجامید. کاهش بارش در حوضه‌های آبخیز رودخانه‌های منتهی به این تالاب در خاک عراق، در کنار سدسازی‌های گسترده در بالادست رودخانه‌ها به‌ویژه در کشور ترکیه، شرایط را برای تداوم حیات این زیست‌بوم ارزشمند دشوارتر کرد.

از سوی دیگر مجموعه‌ای از عوامل طبیعی و اقلیمی نیز در تشدید بحران نقش داشتند. دمای بالای هوا، بارش اندک، خشکسالی‌های طولانی‌مدت و آتش‌سوزی‌های خودبه‌خودی، در کنار خشکی بستر تالاب و وجود ریشه‌های متراکم نی، شرایطی فراهم کرد که با تصاعد گاز متان و احتراق ناقص، آتش‌سوزی‌های گسترده‌ای شکل بگیرد. این آتش‌سوزی‌ها عمدتاً در حوزه سرزمینی عراق و در شرق و شمال‌شرق دریاچه «ام‌النعاج» در تالاب ۲۲ هزار هکتاری هورالعظیم رخ می‌داد.

وزش بادهای غالب از غرب به شرق نیز سبب می‌شد دود حاصل از این آتش‌سوزی‌ها به سمت شهرستان‌های مرزی و حتی مرکز استان خوزستان حرکت کند و کیفیت هوا در مناطق وسیعی از استان را تحت تأثیر قرار دهد. دود ناشی از آتش‌سوزی هورالعظیم ترکیبی از ذرات معلق ۵/۲ و ۱۰ میکرون، مونوکسیدکربن و سایر ترکیبات خطرناک است؛ آلاینده‌هایی که سلامت عمومی را به شدت تهدید می‌کنند. این آلاینده‌ها می‌توانند بیماری‌های تنفسی مانند آسم و برونشیت را تشدید کرده و حتی زمینه افزایش فشار خون و بروز بیماری‌های قلبی را فراهم کنند.

مهار کانون‌های آتش‌سوزی

در سال‌های گذشته مسئولان استان خوزستان تلاش‌های مختلفی برای مهار آتش‌سوزی نیزارهای هورالعظیم انجام داده‌اند تا از شدت بحران آلودگی بکاهند. با این حال، به گفته کارشناسان، بی‌توجهی برخی کشورهای دخیل در وضعیت این تالاب از جمله ترکیه و عراق، موجب شد این معضل برای سال‌ها ادامه داشته باشد.

عباس پورعاطف، فرماندار هویزه، درباره شرایط فعلی تالاب توضیح داد: «با آبگیری بخش عراقی تالاب، آتش‌سوزی‌ها و انتشار دود که در سال‌های گذشته بحران‌ساز شده بود، امسال به‌طور کامل کنترل شده است.»

او با اشاره به منشأ اصلی آتش‌سوزی‌ها در سال‌های گذشته افزود: «دریاچه ام‌النعاج در خاک عراق به دلیل خشک شدن به‌شدت مستعد آتش‌سوزی شده بود، اما در حال حاضر با آبگیری مناسب، این تهدید برطرف شده است.»

کارون؛ مشکل‌گشای آلودگی

رفع آلودگی ناشی از آتش‌سوزی نیزارهای هورالعظیم همواره یکی از دغدغه‌های جدی مسئولان ملی و استانی بوده است. در همین راستا طی سال‌های اخیر طرح‌هایی برای تأمین آب تالاب و احیای آن اجرا شده که یکی از مهم‌ترین آنها طرح انتقال آب از رودخانه کارون به هورالعظیم است.

فرماندار هویزه با اشاره به اجرای این طرح ملی گفت: «طرح انتقال آب کارون به هورالعظیم نیز به‌طور کامل به بهره‌برداری رسیده است. این پروژه با هدف تأمین آب، کنترل سیلاب و احیای زیست‌بوم تالاب اجرا شده است.»

پورعاطف در توضیح جزئیات این پروژه افزود: «این طرح شامل احداث ایستگاه پمپاژ دغاغله و کانال انتقال آب سلمان به طول ۳۵ کیلومتر است که با سرمایه‌گذاری هزار و ۵۲۰ میلیارد ریالی و با همکاری سازمان آب و برق خوزستان و بسیج سازندگی سپاه اجرا شده است.»

به گفته او، مهم‌ترین اهداف این پروژه تأمین آب اراضی کشاورزی، انتقال سیلاب‌های فصلی، احیای زیست‌بوم ارزشمند هورالعظیم و ایجاد فرصت‌های جدید اقتصادی در منطقه هویزه و دشت آزادگان است.

خبر

«گوشت گیاهی» تولید می‌شود

البرز

مدیر صنایع تبدیلی و غذایی سازمان جهاد کشاورزی استان البرز اعلام کرد: «تولید گوشت گیاهی در البرز به‌زودی آغاز می‌شود.»

طاهر عیسی‌زاده، مدیر صنایع تبدیلی و غذایی سازمان جهاد کشاورزی استان البرز، با بیان اینکه اولین واحد تولید گوشت گیاهی در استان در مراحل پایانی اجرا قرار دارد، گفت: با توجه به ضرورت توسعه فناوری‌های نوین در حوزه صنایع‌غذایی و افزایش ارزش افزوده محصولات کشاورزی، تولید فرآورده‌های گوشتی با منشأ گیاهی به‌عنوان یکی از اولویت‌های مهم در استان البرز مورد حمایت قرار گرفته است. وی افزود: گوشت گیاهی علاوه بر شباهت به گوشت معمولی از نظر تجربه غذایی، از منظر تغذیه‌ای نیز می‌تواند ارزش سلامت را افزایش دهد و با کاهش ریسک‌های مرتبط با بیماری‌های قلبی و عروقی، به ارتقای سلامت و امنیت غذایی کمک کند. همچنین، پایین‌تر بودن هزینه تولید و افزایش صرفه اقتصادی، از دیگر مزایای این فناوری است.

این مسئول ادامه داد: همچنین تاکنون دو فقره مجوز تأسیس برای این حوزه صادر شده است.

عیسی‌زاده با اشاره به وضعیت اجرای طرح‌ها گفت: اولین واحد تولید گوشت گیاهی در استان در مراحل پایانی اجرا قرار دارد و نصب ماشین‌آلات آن نیز در حال انجام است.

وی با بیان اینکه واحد زیست‌غذای این واحد تولیدی در استان البرز مستقر است، افزود: ظرفیت تولید سالانه آن هزار و ۵۰۰ تن انواع فرآورده‌های گوشتی با منشأ گیاهی خواهد بود و زمینه اشتغال برای ۱۳ نفر به‌صورت مستقیم و ۴۰ نفر به‌صورت غیرمستقیم فراهم می‌شود.